

BOEKRESENSIES

R A Batey, *Jesus and the forgotten city. New light on Sefforis and the urban world of Jesus*, Baker Book House, Grand Rapids, Michigan 1991, 224pp. Prys nie vermeld.

Hierdie werk is die uitbouing van 'n artikel wat oorspronklik in die kersuitgawe van die National Geographical Magazine sou verskyn. Dit is egter ter elfder ure teruggehou vanweë vrees dat dit die gewone Christelike leser te veel sou skok. Wat egter bevreemdend is, is dat 'n mens by die deurlees nie juis kan agterkom in watter opsig die Christenpubliek nou eintlik soveel geskok sou word nie.

Maar kom ons begin by die uiterlike. Die uitgewers het die werk werklik pragtig versorg. Op glanspapier verskyn 'n lekker-lees teks, asook treffende sketse en foto's. Dit is 'n lus om hierdie boek ter hand te neem.

Inhoudelik is die boek ongelukkig ietwat van 'n teleurstelling. Soos reeds gesê soek 'n mens na die sogenaamde "skok" en kry jy dit nie werklik nie. Die belangrikste insig as gevolg van die opgrawings was dat Jesus se leefwêreld as kind en jongman waarskynlik sterker stedelike koloriet bevat het as wat voorheen aanvaar was. Die tradisionele beeld van Jesus as jong skrynerker in die timmermanswinkel van Nasaret, moet waarskynlik vervang word met dié van 'n Jesus wat as ambagsman allerlei vorme van houtwerk, soos byvoorbeeld in die destydse boubedryf, verrig het. Die opgrawings te Sefforis, geleë skaars drie kilometer van Nasaret, het tot hierdie nuwe visie aanleiding gegee. Hierdie interessante stad, geleë op 'n "berg" (vergelyk Mat 5:14), was die sierlike en indrukwekkende hoofstad van Galilea wat Herodes Antipas oor dekades vir homself laat bou het en dit is, soos die skrywer dit tereg stel, haas ondenkbaar dat Jesus nie meermale daar gekom het en die opset redelik goed moes geken het nie. Hy kon dalk selfs by die konstruksiewerk betrokke gewees het. Hierdie insig kan dan ook verklaar waarom koningsfigure, amptenare, ekonomiese motiewe, ensameer so 'n groot rol in Jesus se uitsprake speel.

Die waardevolle aspek van die boek is ongetwyfeld die belangrike argeologiese inligting oor die leefwêreld van Jesus, en in besonder oor Sefforis. Werklike nuwe lig op Jesus se uitsprake ontbreek. Daarom is die uitvoerige wyse waarop gelykenisse bloot oorvertel word, sonder dat ons hulle as gevolg van die nuwe inligting beter verstaan, werklik irriterend. Ook die breedvoerige tydhistoriese agtergrond is slegs gedeeltelik funksioneel. Die boek maak so 'n bietjie die indruk van 'n argeologiese opgrawingsterrein: heelwat bruikbare items, maar 'n massa opvullingsmateriaal. Dit is nie van 'n sekere sensasionalisme, korpulensie en romantisering vry te spreek nie. Dit kan egter 'n mooi en gewaardeerde geskenk wees vir 'n gewone Bybelleser. En, soos gesê, is die inligting oor veral Sefforis werklik waardevol.

A B du Toit

J M Boice, *Romans. Volume I. Justification by Faith. Romans 1-4. An expository commentary*, Baker Book House, Grand Rapids, Michigan 1991, 512pp. Prys nie vermeld.

Hierdie is een van die beter homiletiese kommentare. Boice se eksegese is nie indringend genoeg nie en sy teoretiese basis laat heelwat te wense oor. Tog beskik hy oor 'n goeie basiese eksegetiese aanvoeling en lig hy die kernwaarhede van Romeine waarop hy konsentreer, dikwels treffend eietyds uit.

Omdat die onderdele van sy boek berus op preke en radioboodskappe wat as afgeronde eenhede aangebied is, verloop die aanbieding nie baie vlot nie en is die illustrerende anekdotes en eietydse besprekings dikwels nie juis op die punt af nie.

Tot die skrywer se krediet moet gemeld word dat hy nie, soos baie eietydse skrywers, die skerp kantjies van die Bybel afkap om uiteindelik met 'n baie humanistiese evangelie te sit nie. Hy skroom nie om voluit van die erns en omvang van ons sonde en die straf van God daarop te praat nie. Eers dan kom natuurlik die genade van die evangelie werklik deur.

Dit sou rampspoedig wees om Boice as eksegetiese basis vir die prediking te neem. Indien die Griekse teks en daarmee saam twee goeie eksegetiese kommentare egter saam met Boice gebruik word, kan sy aktualisering en die frisse wyse waarop hy die boodskap vir vandag en sy probleme laat leef, 'n groot bate wees.

A B du Toit

P J van Staden, *Compassion - the essence of life*, Periodical Section of the Ned Herv Kerk van Afrika (HTS Supplementum Series no 4) 1991, 274pp. Prys R35-00.

The subtitle of this work, "A social-scientific study of the religious symbolic universe reflected in the ideology/theology of Luke," gives the reader a good indication of its major goals. Van Staden presents here a revised version of his doctoral dissertation, written under the direction of Professor A G van Aarde, that is valuable both for what it accomplishes and for what it does not.

The work falls into two basic parts: An extensive methodological section (chapters 2-3) examines both the theoretical foundations for and recent examples of the social-scientific criticism of the New Testament. The author also attempts to integrate social science and narratological approaches. Out of these elaborate prolegomena, van Staden proposes a model (chapter 4) to be applied to the investigation of Luke 14.

He explores the thesis that Luke's theology ("ideology") both affirms and modifies a shared, symbolic universe: "Luke advocates a new value derived from the symbolic universe-compassion (*oiktirmon*), being inclusive, so that both the marginalized people in society and the outsiders can be accommodated" (p 244). The Pharisees in Luke's narrative are analogous to the elite members whom Luke is addressing, perhaps hellenistic Jewish-Christians (p 233). Of previous studies reviewed by van Staden, the one perhaps closest to his own approach is that of Norman Petersen, who also integrates narrative and social science criticisms in *Rediscovering Paul* (Fortress, 1985).

Despite its theoretical richness and methodological rigor, the results of this study disappoint in several respects: The author argues that "referential fallacies" can only be avoided when narrative criticism precedes the contextualizing work of the social science approach. This argument is worth entertaining; however,

it is questionable that van Staden has explicitly carried through this agenda. For when he moves to the exegetical work of the book, he focuses almost exclusively on Luke 14. This procedure is premised upon a thesis of Resseguie, that the dualistic ideological contrast - exclusivist, purity-conscious Pharisees versus inclusive, compassionate Jesus - carries through the Gospel of Luke. However, this assumption cannot so simply be extended to Luke's narrative world, for a recent study by David Gowler (*Host, Guest, Enemy, and Friend* [Peter Lang, 1991]) argues convincingly that the Pharisees' narrative significance shifts in Acts. Gowler's book makes a good comparison with van Staden's, because Gowler also combines narrative and social science criticisms and investigates honour and purity dynamics through Lukan characterization.

Furthermore, van Staden makes references to the social system outside the narrative at key points: His understanding of high and low status (p 200), for instance, does not come from Luke's narrative world. The roles of master-slave, guest-host (p 227) likewise are part of the larger "real world" of the ancient cultures. Giving narrative criticism methodological priority does not seem accurately to reflect the dialectic required in a social-scientific approach.

On a related matter, van Staden offers an insufficiently grounded critique of the study by Halvor Moxnes (*The Economy of the Kingdom: Social Conflict and Economic Relations in Luke's Gospel* [Fortress, 1988]). Moxnes draws upon economic anthropology to develop an understanding of Luke's "moral economy of the peasant". This approach throws real light upon the Lukan Beatitudes (6:20-26) and Luke's Zaccheus Story (19:1-9). Van Staden, however, does not seem to recognize the significance of the anthropological terms "reciprocity" and "redistribution" (p 231), which Moxnes utilizes to great interpretive effect. These exchange modes were embedded in ancient household and religious life, and help us to appreciate Luke's concerns for social institutions (not just "symbolic universe").

Van Staden's model on p. 99 provides a starting point for discussing another problem. The examination of ideology in relationship to theology is very helpful at this point - perhaps the best now available. The model shows that theology as "reflective knowledge" maintains, legitimates, and modifies the pre-reflective symbolic universe. Symbolic universes in turn legitimate the institutional orders of society. This much is clear. There is a vagueness, unfortunately, in how van Staden understands the transition from ideology ("legitimation of power interests") to symbolic universe ("legitimation of social order"). He claims (p 101) that he does not have to deal with this issue, because "the different ideological viewpoints (are) expressed in the Gospel of Luke as different *internal* conceptions of the symbolic universe, and not as an *external* threat to the (then) current symbolic universe by a deviant version of reality." The reader might be entitled to ask why Luke would bother to write if nothing externally were expected to change.

One of the benefits of explicit modelling urged by the social-scientific approach is to help readers of such studies appreciate what "cards" are on the table. Van Staden's model does not say in detail how the institutional order shapes the symbolic universe (and theology) of Luke; van Staden applauds Berger's and Luckmann's notion of "social world construction", as if any social world one could imagine were equally possible. For similar reasons, van Staden seems to give priority to "aesthetic ideology" (p 84). These assertions are problematic in their "a priorism" and lead to confusions down the exegetical road.

This is seen if one compares van Staden's reading of Luke 14:15-24 with Richard Rohrbaugh's (in Jerome Neyrey, *The Social World of Luke-Acts* [Hendrickson, 1991]). Van Staden seems to conclude that the guests refuse to come to the banquet because of their purity concerns (p 228-233). Overall, van Staden leaves unclear whether he is talking about the Lukan community (p 232) or Luke within society as a whole ("marginalized people in society," p 230). Rohrbaugh places his discussion of the Banquet Story within a broader consideration of the social structures of ancient cities.

While there is general agreement between these two views, Rohrbaugh much more than van Staden, makes explicit how Luke's Jesus advocates a violation of basic institutional structures of elite-urban existence. For Rohrbaugh, the implications of the Lukan story pass far beyond a simple appeal to elite Christians for acceptance of the marginal. Rohrbaugh's understanding shows that Luke's ideology will imply an uneasy existence for Christian communities within especially the urban social structures of antiquity. Yet Luke remains a moralist (contra van Staden, p 4), precisely because he does not really grasp the intransigence of the powerful engines of economic exploitation that sustained the ancient urban societies (see my essay ("The Countryside in Luke-Acts," in Neyrey, *op cit*).

Professor John H Elliot says in his Foreword to Dr van Staden's work: This is a significant addition to a growing current of biblical research. We agree, but affirm with Elliott that van Staden has not given us the *demier mot*. We commend him for giving us a provocative word - which should stimulate new social-scientific work on the Bible in South Africa and abroad.

D E Oakman, Pacific Lutheran University, Tacoma, U S A.

C B De Witt (ed), *The environment and the Christian. What does the New Testament say about the environment?* Baker Book House, Grand Rapids 1991, 156pp. Price: not mentioned.

The essays in this book originated in a forum of the Au Sable Institute for Environmental Studies, in which the editor, a professor of Environment Studies at the University of Wisconsin, was involved. It is a collection of five studies with an introduction and epilogue, all written not only from a Christian perspective, but from an evangelical Christian perspective. It attempts to state what is distinctively 'Christian' about what is called the 'biblical teachings' about environmental awareness. Since the New Testament is so basic to Christianity, and since the Old Testament has featured so prominently in the biblical interpretation of the issues involved, the authors concentrate on the 'teachings' of the New Testament.

This programme is introduced by Calvin De Witt in his essay on 'Seven degradations of creation', in which he relates each form of degradation to an Old Testament perspective in order to obviate the question what the New Testament would add to this 'teaching'. Predictably, the answer is provided by the rest of the book.

Loren Wilkinson devotes an interesting study to 'Christ as creator and redeemer', in which attention is paid to the idea of the cosmic Christ, the incarnation and the immanence of God. A short historical overview of the inter-

pretation of Christ's atonement is provided with a view to the cosmological implications of the incarnation. The idea of *recapitulation* of God's intention with creation is developed into the claim that sonship with the cosmic Christ means to stand in a redemptive role toward creation. Finding the satisfaction theory inadequate for doing justice to what atonement is (p 36f), stating that humans may 'share both in God's immanence and transcendence' (p 41), and relating such ideas to the issues of environmental awareness - all of this is to be welcomed in the essay. However, I doubt whether the ramifications and implications of these thoughts for evangelical theology have been thought through sufficiently.

The second chapter, on Christ as the second Adam, is by Ronald Manahan. He claims that, contrary to what is often thought, the New Testament is full of the motif of "stewardship". The argument is that the Bible should be read as a whole, which entails, among other things, that what we learn in the Old Testament about Adam, becomes meaningful for our understanding of the old Adam/new Adam texts in the New Testament. In identifying with what he calls Paul's "solidaristic concept", Wilkenson quietly mentions the imbalance that the destiny of *all* is determined by Adam's destiny, but that only *some* benefit by the Christ's destiny (p 48). Given the evangelical vantage point from which the book is written this is not surprising, but it at least calls for thought and discussion. This is highlighted by what to some would be the bland contradiction of the statement on p. 48 by another (on p 55), notably that "the work of the last Adam is as broad as the reach of the damage of the first Adam". A study such as this could also have benefitted from reflection on the meaning of 'ādām and the literary function of this figure as cosmic man in Genesis.

The problem of cosmic salvation also crops up in the contribution by Raymond van Leeuwen, called "Christ's resurrection and the creation's vindication". His point is that the resurrection enables us to believe in a redemption *of* creation rather than a redemption *from* creation, the latter of which would suit Gnosticism rather than Christianity. Emphasising Colossians 1:15-20, he states that "Christ created all things and redeems all things" (p 62), but then goes on to say that "believers are destined to inherit the world" (p 63). Without claiming or denying a universal redemption, Van Leeuwen, like Manahan, glosses over the problem this poses (or should pose) for evangelical readers. Is being redeemed the same thing as inheriting the world? If not, why not? This issue is too central to be left dangling in the air, especially in the context of reflection on the destiny of the whole cosmos, which includes non-believing humans. However, Van Leeuwen's conclusion, that it is impossible to love one's fellow humans without taking care of the environment, is important for the development of a Christian ethic of the environment. There will be those who would regard it as too anthropocentric (with which I would not concur), but it deserves further development.

Since creation is not a common theme in the New Testament while nevertheless being implied "everywhere", we need another vehicle to address the topic. This, according to Gordon Zerbe, is provided by the kingdom of God. In his contribution he uses the motif of the kingdom as the vehicle for responsible earthcaring. The kingdom is to be restored, which "defines the present tasks of redemptive action" (p 86). This entails witness so that the world can praise the creator, and literally helping to restore the degradation of creation. His argument leads him to proclaim the "ultimate unity of all things, including heaven and earth,

so that God is all in all" (p 91), which again is a momentous statement on universal redemption and which, as in some of the other chapters referred to above, is not adequately worked out.

The last study is by Vernon Visick, which is an attempt to relate the "life of Jesus" to "creation's keeping" by means of Jewish law. The argument is that Jesus, as a Jew, shared the common Jewish belief in stewardship so that his life becomes a guide or model for Christians. Although the argument is not very compelling, the author cannot be said to arrive at an unbalanced conclusion. He wants Christians not to identify lock, stock and barrel with any one current in the environmental movement, but to integrate the best features from each into a "more powerful movement", which would then, presumably, be the evangelical brand of Christianity. He believes that this would amount to following Jesus, who did not identify fully with the Jewish "groups" of his day, but applied into his own situation the best that each could offer. It may be asked what exactly were the contributions of the Zealots or the Sadducees to Jesus' mental makeup.

In the epilogue De Witt reviews the contributions and concludes that it all brings us to an ethic of servanthood, which is undergirded by the kingdom motif as a central symbol for a new vision of all the facets of life (p 110). This is certainly a conclusion with which many in the environmental movement, including those who do not share the vantage point of the authors, could identify. If this can be said, it augurs well for co-operation between people of different persuasions but with similar goals.

The review by David Wise of relevant literature (p 117-133) is handy, but neither complete nor critical enough. I think Paul Santmire would not approve of the way in which his view of death is represented (p 128).

The biblical texts are subjected to an intentional reading; what were the *intentions* of the ancient authors? They all seem to have had the same intentions on earthkeeping. Is that really convincing? In my opinion much could be achieved if the relevant texts are, rather, subjected to a conscious *ecological reading*. However, there is no reflection in the book on the possibilities of other reading strategies than the one most often used in evangelical circles. But then, this could be expected.

Finally, this book, I think, illustrates how non-evangelicals can interact with and learn from evangelicals. Reading the book was a pleasant experience. Even though there is much that I would do and say otherwise, I cannot bring myself to say that what is offered here is an illegitimate way of reading the Bible. There is much, as the editor claims (p 9), that people of other persuasions can "tap" from him and his co-authors. The Christian symbols can indeed be interpreted to show how essential environmental concern was/is to Christianity and how essential it should be to humankind.

J A Loader

B J van der Walt, *Venster op die werklikheid: 'n Reformatoriese lewensvisie-filosofie-wetenskap*, Potchefstroomse Universiteit vir C H O, Potchefstroom 1992, 545 pp. Prys R50-00.

Hierdie boek is bedoel vir eerstejaarstudente - dit wil "'n venster op die werklikheid (en ons taak daarin)" (p 1) vir die student oopmaak. Die skrywer poog om vanuit

die basiese Christelike godsdienstige die lewensbeskoulike, filosofiese en wetenskaplike te ontwikkel.

In die eerste hoofstuk word universitêre studie en die student se verantwoordelikheid verduidelik. In die tweede hoofstuk word verduidelik wat 'n lewensvisie is - dat dit op God se openbaring gegrond moet wees. Die derde hoofstuk handel oor God se openbaring in sy skeppingswoord. In die vierde hoofstuk word die Christelik-reformatoriese lewensvisie vergelyk met ander Christelike lewensvisies. 'n Elementêre filosofiese werklikheidsleer (ontologie) word in hoofstuk vyf aangebied. In hoofstuk ses word op die mens en kultuur gefokus, terwyl hoofstuk sewe oor die mens, sy struktuur, sy verhouding tot God en tot sy medemens, handel. In hoofstuk agt word besin oor amp, gesag en mag. Hoofstuk nege ondersoek verskillende samelewingsteorieë terwyl daar in hoofstuk tien op afgodery en ideologieë toegespits word. Hoofstuk elf en twaalf konsentreer op die onderskeie samelewingsverbande soos byvoorbeeld kerk, staat en universiteit. In hoofstuk dertien poog die skrywer om antwoorde te vind op die volgende vrae: Hoe verskil wetenskaplike en voorwetenskaplike kennis? Wat is 'n Christelike universiteit presies? Wat is Christelike wetenskapsbeoefening? Wat is die rol van 'n Christelike filosofie (en teologie) in die uitbou van 'n Christelike denkgemeenskap?

Hierdie werk volg die bekende reformatoriese tradisie van H Dooyeweerd (Filosofie van die Wetsidee), H G Stoker (Filosofie van die Skeppingsidee) en J H Bavink (filosofie van die Openbaringsidee). Vir die leser wat in hierdie tipe filosofieë belangstel, is hierdie boek 'n breedvoerige verduideliking met byvoorbeeld verwysings na tradisionele Afrikakultuur en Moderne Westerse kultuur. Die boek is dus meer reserant daarin dat die reformatoriese filosofie en sy strewes in 'n kontemporêre konteks geplaas word. Die skrywer het 'n maklike en eenvoudige styl. Hierdie werk behoort heeltemal toeganklik te wees vir studente wat vir die eerste keer met filosofie in aanraking kom. Dié boek behoort beslis 'n aanwinst te wees vir diegene wat aanhangers is van die reformatoriese filosofie of wat bloot daarin belangstel.

P du Toit, Departement Filosofie, Universiteit van Pretoria.

H du Toit en P Kruger (reds), *Geroep tot eenheid*. Gesprekke ter wille van die heling van die breuk tussen die GKSA en NGK, NGK Boekhandel 1990, 187pp. Prys R54-95.

Hierdie boek wat teen die einde van 1991 aan ons gestuur is, bevat 'n hele aantal interessante artikels oor die verhouding tussen genoemde twee kerke. In die inleiding word gestel dat die publikasie beoog om as 'n verkenning stimulerend in te werk en 'n oproep te doen tot 'n wyer en intenser besinning, gebed en aksie onder andere deur die lidmate van die kerke. Daar word nie beoog om die Ned Hervormde Kerk uit die prentjie te laat nie, maar kerke moet direk met mekaar praat, en in 'n soortgelyke publikasie kan met die NHK gepraat word. Verder word die historiese verskilpunte van die vorige eeu nie voorop gestel nie, maar eerder dit wat ons saambind en ons taak en roeping as kerke in die toekomstige Suid-Afrika (bl 4).

Prof J H van Wyk behandel verskillende motiewe vir eenheid in sy bydrae getitel "Geroep tot eenheid" en merk in sy slot op "dat kerklike verseurdheid vandag een van die mees aanvaarbare sondes ter wêreld is. Maar om sonde te

aanvaar, selfs teologies te legitimeer, ook dít is sonde voor God!" (bl 26). In sy bydrae "Verdeeldheid onder broers" spreek prof WD Jonker gedagtes uit oor die gemeenskaplike erfenis en die huidige verskille tussen die NGK en die GKSA uit. Hy stel dit duidelik dat die NGK moet erken dat daar in die wyse waarop die beswaardes rondom die gesangekwestie hanteer is, verkeerd opgetree is (bl 37). Die oorspronklike lidmate van die GKSA was sterk konserwatief en het 'n eie vroomheidstipe gehad wat direkte aansluiting by die gees van die Afskeiding in Nederland moontlik gemaak het (bl 40). Beide die NGK en die GKSA is leerstellig en kerkregtelik egter nie meer dieselfde as wat hulle in die helfte van die vorige eeu was nie (bl 42). Gesprekke oor groter eenheid tussen die kerke sal nie maklik verloop nie en ons sal moet leer dat die beginsel van die Reformasie was dat daar eenheid moet wees in die wesenlike en fundamentele, maar 'n groot mate van vryheid in die ander dinge (bl 43).

In sy bydrae vra prof B Duvenhage of die "Kerklike mure te hoog (is)?" Prof C J H Venter skryf oor "Kerkeenheid en die gemeenskaplike teologiese besinning op ons roeping as kerke in S A na binne" terwyl dr Louis Louw in 'n weerwoord handel oor "Gemeentebou as weg na kerkeenheid". Prof J M Vorster skryf oor "Ons gemeenskaplike roeping as Afrikaanse kerke in S A vandag" en in 'n weerwoord van prof J W Hofmeyr oor "Die roeping van die kerke van gereformeerde belydenis in S A" word duidelik weerspieël hoe vinnig dinge beweeg het die afgelope paar jaar in ons land.

Dr P Rossouw het "Die Tussenkerklike Kommissie" onder die loep geneem en punte van verskil en ooreenkoms tussen die twee kerke ten opsigte van 'n paar sake naamlik kerkbegrip, Skrifbeskouing, ampte en gebeure na die GER aangestip. In 'n weerwoord het prof A le R du Plooy die gesprek tussen die GKSA en die NGK soos in die TTK gevoer van 1958 tot 1988 geëvalueer. Prof P Coertzen handel oor "Kerkordelike grense vir die kerk" en dr C J Smit in 'n weerwoord oor "Die grense van die kerk".

Die redakteurs het in hulle voorwoord (bl 4) aangedui dat hulle nie die historiese verskilpunte wou voorop stel nie en daarom kom die historiese aspek eers op bl 143 aan die orde. Prof B Spoelstra skets "Die begin van die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika : 1859-1860" en prof E Brown "Die totstandkoming van die Gereformeerde Kerk(e) in Suid-Afrika". Spoelstra konkludeer dat omdat die lidmate destyds nie blindelings vir predikante en kerkbesture wou luister nie, is hulle in kerklike isolasie gedrywe (bl 155). Brown bevind dat die Skots-Presbiteriaanse besluitneming van meerdere vergaderings in terme van hoër howe eerder probleme geskep as opgelos het. Van die gesange in die Evangeliese Gezangen was nie Skriftuurlik verantwoord nie, maar hy stel die vraag of die behoefte om oor die vervulling van die Nuwe Testament te sing, 'n dwaling is.

Ten slotte vra prof P J Coetzee, die enigste persoon wat sedert 1958 die hele pad van die TTK as lid geloop het, "Waarheen met die verhouding tussen die NGK en die GKSA ?" Dr F M Gaum lewer 'n kort weerwoord daarop.

Oor die geheel gesien 'n mooi bundel waarin die verskille eerlik op die tafel gebring word. Ons het 'n hele ent gevorder wanneer ons foute in die verlede eerlik kan erken. Die feit is dat ons nie daarby kan stilstaan nie en nou vooruit moet gaan. Op die weg saam vorentoe sal die gedagtes in hierdie boek uitgespreek, hopelik 'n rol speel.

C F A Borchardt

A Kuyper, *The problem of poverty*, edited by J W Skillen, Baker Book House, Grand Rapids 1991, 94pp. Prys nie vermeld.

Hierdie vertaling van Kuyper se openingstoespraak "Het sociale vraagstuk en de Christelike religie" by die Eerste Christelike Sosiale Kongres in Nederland op 9 November 1891 is 'n verwerking van die vertaling deur D Jellema in 1950. J W Skillen is die uitvoerende direkteur van die Center for Public Justice. Hy het die werk van Jellema noukeurig met die oorspronklike Nederlands vergelyk en die lang toespraak in vier dele verdeel met onderverdelings om die lees daarvan te gemaklik.

Die voor-die-hand-liggende vraag is waarom die lesing van 'n honderd jaar gelede nou opnuut bewerk en uitgegee word. In sy kort inleiding tot die werk antwoord Skillen dat hoewel die omstandighede van destyds met die opkomende sosialisme en kommunisme anders is as vandag, die feit van armoede, sosiale ontworteling, stedelike groei en werkloosheid vandag nog steeds bestaan, hoewel op 'n veel groter skaal as destyds. Tussen die alternatiewe van sosialisme en kapitalisme kom die vraag op of mens iets kan leer van hierdie christelike antwoord op die probleme van daardie tyd.

Heel kortliks skets Skillen die lewensloop van Kuyper. Die belangrike in Kuyper se visie is sy siening dat godsdienste die rigting aandui in 'n mens se lewe en dat dit nie gaan om verskillende sieninge oor sosiale en politieke beleid nie, maar om 'n fundamentele verskil in die siening van die lewe. Verder wou hy die christene aanspoor om hulle christelike beginsels op alle terreine van die lewe uit te lewe.

Die eerste onderafdeling handel oor die realiteit van armoede. Hy verwyf sy hoorders dat die christene stadig was om op te tree. Bilderdijk het al in 1825 in sy gedigte die saak aangespreek, Da Costa in 1840 en Groen van Prinsterer in die parlement in 1853. Die feit dat die mens nie vir sy medemens omgee nie wyf hy aan dwaling en sonde. In die volgende afdeling behandel Kuyper Jesus en die sosiale probleem, en beklemtoon hy dat Jesus gepreek het deur die wyse waarop Hy gelewe het. In navolging van Hom moet die kerk die bediening van die Woord en 'n bediening van liefde beoefen en die gemeenskap beïnvloed deur die instelling van 'n gelykheid van broederskap. Vervolgens wys Kuyper op die uitdaging van sosialisme. Die Franse rewolusie het volgens hom 'n geweldige verandering in lewensuitkyk teweeg gebring. Christene aanvaar dat alles onderworpe aan God is, maar die Franse rewolusie het die individu se vrye wil beklemtoon. Kuyper het afgesluit met 'n christelike benadering tot die armoede-probleem. Christelike liefde beteken nie net om geld te gee nie maar om op te offer vir ons naaste. Christene moet die majesteit van God vooropstel, hulself aan die kant van die sosiale beweging stel teenoor die liberalisme, hulle verset teen gewelddadige optrede en wetteloosheid van watter kant ookal, en in verband met besitreg weet dat ons rentmeesters is. In pas met die sienings van sy tyd bepleit Kuyper kolonisasie, hy lê baie klem op die waarde van sterk gesinsbande en pleit dat die werkers boweal gesien moet word as mense wat na die beeld van God geskep is en dus nie verneder moet word nie. Hy sluit af met 'n sterk oproep dat die tyd ryp is vir optrede.

Die redakteur het ten slotte 'n hele aantal notas toegevoeg. In sy behandeling van Kuyper se lewensloop vind ons verwysings na die nuutste literatuur en verder word deurlopend in die teks van die toespraak aanvullende aantekeninge gegee wat baie nuttig is.

Ten spyte van die eeu wat ons skei, het Kuyper tog belangrike sake beklemtoon. Ons sou vandag ook baat kon vind deur uit te leef wat hy sê oor die waarde van 'n menselewe, en veral in ons tyd van groot armoede sou ons sy oproep tot mededeelsaamheid en meelewing met ons minderbevoorregte landgenote ter harte kon neem. Uit die boekie blyk duidelik Kuyper se wye siening van sake. Toe hy verwyt is dat hy hom bemoei met sake wat nie op die terrein van die kerk lê nie en dat hy vreemde dinge verkondig, was sy antwoord dat hy hom net besig hou met die volle raad van God te verkondig. 'n Lesenswaardige boekie.

C F A Borchardt

J P D Groen, *Kakuarumu een vorm van swarte magie*, Missiologische Thema's deel 6, Uitgeverij van den Berg, Kampen 1991, 96 pp. Prys 17,50 gulden.

Ds J P D Groen, wat 'n sendeling is in Irian Jaya, beskryf die verskynsel Kakuarumu as 'n vorm van swart magie. Dit is die geloof by sekere inheemse stamme dat iemand deur die bose gees Rohüa beset kan word en dan die mag kry om mense te dood, hulle ingewande te eet en hulle dan weer lewend te maak. Na 'n aantal dae sterf hulle in elk geval. Byna alle gevalle van onverklaarbare dood word aan Kakuarumu toegeskryf en roep weer om wraak van die familie. So word dit 'n bose kringloop. Die skrywer toon aan dat die verskynsel binne die raamwerk van toewy, heksery en ander okkulte bedrywighede geplaas moet word. So sterk is mense se geloof in Kakuarumu dat as hulle glo dat hulle op die wyse getoer is, hulle dikwels te sterwe kom.

In sy interpretasie van die verskynsel laat die skrywer ruimte vir bygeloof, suggestie en aanwending van magiese kragte. Ten diepste is dit egter 'n verskynsel wat verband hou met die greep wat Satan en sy bose geeste op 'n gemeenskap kan hê. Dit moet uiteindelik binne die raamwerk van die demoniese verklaar word. Die antwoord op die probleem is 'n pastorale benadering. Mense moet aan die krag van Satan ontruk word en so van die doodsangs vir Kakuarumu. Kakuarumu moet ontbloot word as 'n leuen van die Satan. Christus moet verkondig word as bevryder van bose magte. Waar Christus werklik aangeneem word, verdwyn die vrees vir Kakuarumu.

Die skrywer beveel aan dat by aanneming van bekeerlinge daar 'n doelbewuste afswering van die geloof in towermagte moet plaasvind. Daar moet dus ook 'n vraag in die doopformulier ingevoeg word waardeur die persoon wat belydenis aflê, sy geloof in Kakuarumu afswear en sy vertrouwe geheel en al op Christus plaas.

Die beskrywing van hierdie vorm van swart magie is ook vir sendelinge in Afrika van groot belang. Dit kom baie ooreen met die geloof van swart stamme dat 'n toordokter iemand kan doodmaak en hom dan weer lewend maak as 'n zombie wat hom dag en nag moet dien. Hierdie geloof boesem dieselfde vrees by mense in en die benadering wat Groen voorstel, kan ook in hierdie gevalle vrugbaar toegepas word.

D Crafford

W D Taylor (ed), *Internationalizing missionary training: a global perspective*, Baker Book House, Grand Rapids 1991. 286pp. Prys onbekend.

Wêreldwyd het Kerke nog altyd en tereg groot klem gelê op die opleiding van hulle leraars. In die westerse Kerke het dit neergekom op steeds hoër akademiese standaarde, 'n voorbeeld wat ook deur die Kerke in die eertydse sendingvelde nagevolg is. Dit is egter 'n patroon wat ontwikkel het uit die behoefte van gevestigde Kerke. Dit bied nie geskikte opleiding aan persone wat interkulturele werk moet verrig, en veral nie aan hulle wat gemeentestigend moet werk in gebiede waar daar nog 'n groot behoefte aan sodanige pionierswerk bestaan nie.

Soos wat Kerke tradisioneel die sendingwerk oorgelaat het aan die inisiatief van sendinggenootskappe, is ook die opleiding van sendelinge in hulle hande gelaat. In die enkele gevalle waar 'n Kerk (ook "sendelinge" opgelei het (vergeelyk die ou Hugenote Seminarie te Wellington), het dit skynbaar soveel kerkregtelike probleme opgelewer dat dit uiteindelik ook laat vaar is. 'n Groot lugleegte het ontstaan. (Tans probeer die NG Kerk weer moeisam om die kursus vir die opleiding van sendelinge aan die Hugenote Kollege hervestig te kry.)

Nie alleen is deeglike sendelingsopleidingsprogramme uiters skaars nie, maar die omstandighede in die wêreldsending het so dramaties verander, dat die ou tradisionele patrone in ieder geval nie meer gevolg kan word nie. Om een voorbeeld te noem: Volgens huidige tendense sal die getal sendelinge wat vanuit die lande van die Derde Wêreld, vanuit die jongkerke, na ander lande en volkere (ook Europa) gestuur word, teen 1996 die getal Westerse sendelinge verbystek. Waar word hierdie mense opgelei? *Word* hulle opgelei? Kan die tradisionele patrone in ieder geval vir hulle geld? Dit is die soort vrae wat hierdie boek 'n baie noodsaaklike en tydige publikasie maak.

Die Sendingkommissie van die *World Evangelical Fellowship (WEF)* het in 1989 'n werksbyeenkoms oor wêreldwye sendelingsopleiding gehou. Die sekretaris van die sendingkommissie, Bill Taylor, het die referate laat verwerk, 'n aantal aspekte bygebring, en hierdie boek was daarvan die resultaat.

Die eerste deel gee in vier hoofstukke aandag aan die huidige stand van sake in verband met die opleiding van sendelinge. Veral dramaties is die navorsing van Larry Pate oor die groei van die sendingbeweging in die Derde Wêreld.

Die tweede deel, en die kern van die boek, is die dosyn of wat hoofstukke met voorbeelde van bestaande programme in al die wêrelddele. Dit is baie informatief en verrykend om kennis te neem van die groot verskeidenheid modelle, veral daardie wat spontaan in die konteks van die jongkerke ontstaan het. Uit Asië is daar voorbeelde uit Singapore, Indië en Korea, Nigerië en Kenia in Afrika, 'n paar uit Latyns-Amerika en die Midde-Ooste, behalwe 'n seleksie van Noord-Amerikaanse en Britse programme.

Die derde deel gaan in op 'n paar kritiese sake. Watter verhouding moet daar wees met konvensionele teologiese opleiding? In watter opsigte moet die opleiding anders wees as in die Weste? Wat presies wil daarmee bereik word? Wat van samewerking?

Na die konklusies van deel 4 volg 'n goeie geselekteerde en geannoteerde bibliografie.

Om te herhaal: ek was self reeds 'n geruime tyd op soek na so 'n boek, want ook hier te lande word daar dringend aandag gegee aan die saak. Hierdie

boek is dus 'n belangrike bydrae op 'n terrein van die sending (en Sendingwetenskap) wat te lank verontagsaam is.

J J Kritzinger

C van Engen, *God's missionary people. Rethinking the purpose of the local church*, Baker Book House, Grand Rapids 1991, 223 pp. Prys onbekend.

Die gety het teologies en prakties gesproke vandag sonder twyfel gedraai in die rigting van die missionêre betrokkenheid van die plaaslike gemeente. Sendinggenootskappe vervul nog steeds 'n belangrike spesialisieringsrol, maar hulle lewer hulle diens toenemend aan plaaslike gemeentes, as kanale vir die plasing en oriëntering van die gemeentelike sendelinge. Denominasies moet ook steeds 'n belangrike koördinerende rol in die sendingbedryf speel, maar veral as die ondersteunende en kundige orgaan vir die projekte van gemeentes. Die gemeentes raak toenemend die eintlike uitsendende instansies van sendelinge, beide na die onbereikte wêrelddele as na die uitdagende situasies nader tuis.

Aan die teologiese fakulteite, seminaries en meeste Bybelskole word Sendingwetenskap aan voornemende predikante van die betrokke kerklike groepering doseer. Uiteraard val die klem hier grootliks op die opbou van 'n "missionêre gemeente". Maar tog is daar 'n behoefte aan 'n goed gefundeerde handboek waarin sowel die teorie van die saak as die praktyk van 'n missionêre gemeente sistematies aandag geniet. As die skrywer van die voorwoord van hierdie boek, die gerespekteerde Arthur Glasser, dan skryf dat hy aan die einde van die lees daarvan vir homself gesê het: "At last! Here's the book we've all been waiting for!", dan moet 'n mens met aandag daarna kyk.

Laat ek dadelik sê: ek dink hierdie kan inderdaad die handboek wees waarvoor ons gewag het.

In drie afdelings gee die outeur aandag aan, eerstens, 'n Bybelse ekklesio-logie, waarin hy onderstreep wat deur Johannes Blauw (in *The Missionary Nature of the Church*) so netjies gestel is: "There is no other Church than the Church sent into the world, and there is no other mission than that of the Church of Christ". In die tweede afdeling werk hy dit verder uit in "A new vision of God's missionary people". Hy gee aandag aan die roeping van die kerk in die wêreld, en bring dit in verband met die ryke Koninkryksmotief. Dan volg sy derde afdeling waarin hy allerlei praktiese sake aanroer ter bevordering van hierdie doel in die plaaslike gemeente: die rol van lidmate, leierskap, en die organisasie van die missionêre gemeente. Hy raak nie baie spesifiek nie, maar bring goeie beginsels na vore. Agterin die boek volg 'n uitgebreide bibliografie, 'n waardevolle register van sake wat aangeroei is, sowel as skrifverwysings.

Van Engen is professor in die Teologie van Sending aan die Fuller School of World Mission te Pasadena, Kalifornië. Soos te verwagte, is hierdie boek dus een wat 'n evangeliese gees adem. Maar dit is 'n ruim gees. Van Engen is klaarblyklik baie wyd belese, en hy is angstig om die insigte van ander teoloë te benut. Sy Gereformeerde agtergrond blyk uit meer as net die feit dat hy sy doktorsgraad aan die Vrije Universiteit te Amsterdam verwerf het.

Ek beveel hierdie boek baie sterk aan as handboek in die opleiding van leraars en sendelinge, maar ook vir die nuttige gebruik vir enige gemeentelike leier.

J J Kritzinger

P D van der Walt, *Gerrit Dekker Christen-Literator*, Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys, Potchefstroom 1992, 77pp. Prys nie vermeld nie.

Ons het hier nie met 'n volledige biografie te make nie. Eerder met flitse, momente uit die lewe en werk van die literator prof Gerrit Bekker.

Dekker was 'n literator uit 'n ouer skool, maar iemand wat sy (ken)merk op die literêre beweging afgedruk het. Hy was inderdaad 'n betroubare gids in die literêre wêreld. Om by D J Opperman aan te sluit:

Ek lei my kandidate in met Dekker
maar open stadig die gesprekke,
verwagting hulle stap later
die letterdoelas in ontdek.

Van der Walt laat ons die veelsydige mens, die noukeurige wetenskaplike, die gemeenskapsleier ontdek. Dekker se siening van "Die Calvinis en die kuns" is vandag nog lesenswaardig. Dit daag die leser tot kritiese nadenke uit. 'n Mens kom by die lees van die huldigingsgeskrif onder die indruk van Dekker se skeppende en kritiese gees. Dit is goed om die boekie deur te lees. Ek beveel dit graag aan.

C J A Vos

Venster op sport. Christelike perspektiewe, Instituut vir Reformasie Studie, Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys, Potchefstroom 1992, 343pp. Prys nie vermeld nie.

In die feesjaar van sport is hierdie boek baie nuttig. Die boek behoort deur elke sporttoesias gelees te word. Daar is veel stof tot nadenke. Die boek fokus op die sportman/-vrou self. Aktuele vrae word gevra en daar word antwoorde gesoek. Vrae soos: Is sportreëls nodig? Wat beteken dit om werklik te wen? Mag ek vir geld speel? (Is dit nog 'n vraag?!). Die etiese kwessie van Sondagsport word ook bespreek. Dit is 'n lesenswaardige artikel. Die plek van die afrigter, die borge, die sportbestuurders, die toeskouers en selfs die kerk word bespreek. Hieroor word nuttige kommentaar gelewer.

Die skrywers is almal op een of ander manier bedrewe sportmense. Hulle skryf op die veld. Dit is betrokke sportliteratuur. Daarom spreek dit die leser aan. Die venster word vir die leser groot genoeg oopgemaak sodat hy kan kyk en kyk... Ek beveel die boek vir elke sporttoesias van harte aan.

C J A Vos

A de Beek, *Why? On Suffering, Guilt, and God*, W B Eerdman, Grand Rapids 1990, 349 pp. Prys 21.95 dollar.

Hierdie is die vertaalde weergawe van *Waarom? over lijden, schuld en God*. Die vertaling uit Nederlands is uitstekend en moet verwelkom word omdat daardeur aan 'n besondere waardevolle boek 'n groter leserskring gegee word.

Volgens die voorwoord is die boek nie net bedoel vir die professionele teoloog nie, maar vir almal wat in teologiese kwessies geïnteresseerd is. Na my mening slaag die outeur in hierdie doelstelling deurdat teologiese begrippe telkens bevredigend verduidelik word. Hy slaag ook daarin om met 'n duidelike en logiese uiteensetting die leser in die argumentasie met hom mee te neem.

Soos die titel van die boek aandui gaan dit om die waarom-vraag wat in 'n situasie van lyding gevra word. Dit gaan om die mens se geneigdheid om skuld te wil toeken as dinge skeef loop en dan is God se posisie meteens ook nie veilig nie. Die vraag wat onlangs so druk in die media bespreek is, naamlik of God in beheer van alles is, is die tema van die boek. Dit gaan om die moeilike verband tussen die alomteenwoordigheid en almag van God enersyds, en die goedheid van God andersyds.

Die skrywer probeer nie noodwendig al die vrae antwoord nie, maar neem eerder die leser op 'n gestruktureerde tog deur die verskillende verklaringsmodelle wat aangebied word. So word onder andere die Barthiaanse visie, Moltmann en Pannenberg se teologie uitvoerig behandel ten opsigte van die onderhawige vraagstuk. Daar word gekonkludeer dat dit nie wenslik is om 'n keuse te maak vir een van hierdie modelle nie. Daar is waarheidsmomente in elkeen. Daarom word gekies vir 'n dialektiese verhouding tussen die modelle (p 255). Dit ontwikkel dan in 'n model wat die verhouding tussen die dade van God beklemtoon (p 260).

Omdat God se dade nie tot een enkele daad gereduseer kan word nie, kan sy verhouding tot die wêreld ook nie op een enkele manier uitgedruk word nie. 'n Enkele teologiese model of raamwerk is net nie geskik om die kompleksiteit van God se handeling met sy skepping te verwoord nie.

Hierdie klem wat Van de Beek op die handeling van God plaas en veral op die samehang van Gods handeling in die geskiedenis, bied inderdaad 'n teologiese raamwerk wat troos'bied in die oomblik van lyding. Dit maak dit ook moontlik om tegelyk die almag en die goedheid van God te handhaaf. Hiervolgens is God nie te verstaan as 'n onbetrokke veraf God wat die wêreld aan homself oorlaat (volgens die Deïsme) nie, en ook nie die God in wording (volgens die prosesteologie) nie. Hy is die God wat voortgaan om te handel in die geskiedenis.

"The Father is working still, says the Son (John 5:17). Therefore he works also. The Spirit is working still; through him the Father and the Son are at work. Neither for God nor for the world has rest come. As long as God continues to act, all sorts of things can happen". (p 315)

Van de Beek se boek is die heel beste wat ek nog opgeneem het oor die onderwerp van lyding. Die waarde van die boek is dat dit nie met een of ander maklike skema vorendag kom nie. Dit is egter 'n boek waarin gelowig aan God as die handelende vasgehou word te midde van die onverklaarbaarheid van die kwaad en die lyding in die wêreld.

Ek beveel die boek van harte aan. Elke pastor moet een of ander tyd antwoorde probeer gee op die baie en moeilike vrae wat gelowiges rondom lyding vra. 'n Boek soos hierdie sal die pastor help om genuanseerd te antwoord.

J C Müller

D A Carson, *How long, O Lord?*, Baker Book House, Grand Rapids 1990, 275 pp. Prys onbekend.

Hoe antwoord ons op die lewensvrae? In hierdie boek word 'n ernstige en lesenswaardige poging aangewend om antwoorde te vind op die altyd terugkerende lewensvrae. Die vraagstuk van lyding word baie konkreet aan die hand van hedendaagse kwessies behandel. So kom armoede, oorlog, natuurrampe, dood en droefheid aan die orde. Daar word onder andere ook 'n hele hoofstuk aan die Ou Testamentiese boek Job afgestaan, en aan die einde van die boek word die probleem van vigs in 'n afsonderlike hoofstuk bespreek.

Carson plaas in die twee inleidende hoofstukke sy teologie oor hierdie tema op die tafel. In die lig hiervan word die tema in die res van die boek ontwikkel. Aangesien die kwessie van die beheer van God oor die lydende wêreld in die afgelope tyd soveel aandag ontvang het, is hierdie refleksies vir ons van belang en daarom gee ek ook 'n opsomming van sy uitgangspunte:

Eerstens behandel hy die verskillende soorte antwoorde wat mense (Christene en nie-Christene) op die lewensvrae gee en noem dan die volgende:

1. Ateïsme en die meganistiese heelal

Omdat hierdie "antwoord" deur gelowiges afgewys word, noem die skrywer dit net kortliks.

2. God is nie heeltemal almagtig nie

Die bekendste uitdrukking van hierdie standpunt vind ons in die boek wat onlangs verskyn het van die rabbi, Harold Kushner: *When bad things happen to good people*. Hy het sy seun verloor en sy smart het hom gedryf daartoe om sy tradisionele Joodse geloof te bevraagteken. Hy kom dan tot die gevolgtrekking: God *kon nie* my seun se dood voorkom het nie. Hy sê: "I can worship a God who hates suffering but cannot eliminate it, more easily than I can worship a God who chooses to make children suffer and die." Ver meer as 'n miljoen kopieë van hierdie boek is verkoop.

Hierdie beskouing het verskillende variasies. Een is die dualistiese beskouing. Daarvolgens is daar twee magte of beginsels in die heelal aan die werk: goed en sleg. Nie een het volledige mag oor die ander nie. Soms word dit so hanteer dat Satan die personifikasie is van die kwaad of die persoonlike hese intelligensie agter alle kwaad, op presies dieselfde manier as waarop God die intelligensie agter die goeie is. Die kenmerkende van hierdie beskouing is egter dat nog God, nog Satan almagtig is.

Nog 'n variasie is die sogenaamde prosesteologie wat daarop neerkom dat God saam met ons in die stryd teen die kwaad betrokke is. Hy is nog nie die al-

oorwinnaar nie, Hy is in die proses om dit te word en sal dit eendag wees.

Volgens Carson is die groot probleem met hierdie beskouing (en al die verfynings) dat dit nie versoenbaar is met die Bybel nie. Dit klink nie na die soort God waarvan ons in Spreuke 16:9 lees nie: "n Mens beplan sy pad, maar die Here bepaal hoe hy loop."

Die ander probleem is dat dit geen sekerheid bied vir die hede of die toekoms nie. Hoewel die geloof in die almagtige God nie al die antwoorde op lewensvrae bied nie, bied dit ten minste hoop en belofte, want dit hou vas aan 'n God wat kan...

Dus, om die geloof in die almagtige God te laat vaar, mag miskien help in die "oplos" van 'n paar probleme oor die werklikheid van die kwaad, maar die koste daaraan verbonde is enorm: die god wat ons dan oorhou is nie in staat om ons te help nie. Hy mag in staat wees om met ons te simpatiseer en selfs met ons saam te ly, maar hy kan ons nie help nie. Daar is geen sin daarin om tot so 'n god te bid nie, want hy is duidelik reeds besig om sy bes te doen. Al het ons dus volle begrip vir Kushner se soeke na 'n God wat hy kan respekteer, die een waarmee hy eindig en in sy boek propageer, kan nie help nie.

3. Die deïstiese God

Die verskil tussen die deïsme en die teïsme is belangrik. Die Bybelse gelowige glo in 'n persoonlike en transendente God. Die Deïs glo slegs dat daar 'n transendente God bestaan, maar ontken dat Hy hom persoonlik aan mense openbaar sodat jy met Hom 'n verhouding kan hê. Die deïsme se God is een wat die wêreld net aan die gang gesit het soos 'n groot masjien en dit nou laat afloop volgens ingeboude wetmatighede. Hy is te groot om hom met klein dingetjies besig te hou, soos mense se gewone lyding en swaarkry.

Ook hierdie siening kan nie met die Bybel versoen word nie. Die God van die Bybel is geïnteresseerd in elke mens. Hy ken hulle by die naam en tel selfs die hare van hulle hoof (vgl Ps 139). Hy is veral die persoonlike God wat as 'n persoon met ons in 'n verhouding tree. Hy is 'n persoonlike God wat liefhet, haat, praat, reageer, inisiatief neem en selfs ly. Die god van die deïsme steur hom nie aan ons lyding nie en kan daarom geen troos bied nie.

4 Panteïsme

Hoewel daar baie variasies is, is die hart van die saak dat volgens hierdie siening, daar nie regtig onderskeid is tussen God en die heelal nie. Alles wat is, is God.

Hierdie siening is tipies Oosters en word ook gevind in die New Age Beweging. God is nie die transendente God wat persoonlik is en ons van anderkant ons eie menslike grense kan help nie. In die praktyk kweek hierdie siening gewoonlik fatalisme - 'n laat-maar-gaan-houding.

Vir Carson moet die antwoord gesoek word in God se openbaring in Jesus Christus. In die lig van die vleeswording, sterwe en opstanding van Jesus moet dit wat elke dag met ons gebeur geïnterpreteer word. In Jesus het God hom onherroeplik verbind aan die menslike geslag, soveel dat Jesus dit nie afgelê het toe Hy hemel toe gevaar het nie. In Jesus het Hy hom ook vereenselwig met ons lyding. Maar in Christus het Hy ook die kwaad eens en vir altyd oorwin. En in die geloof

moet die Christen elke dag weer oorwin. Dit beteken die ongeloof moet daaglik afgelê word en daar moet vasgehou word aan die God wat vandag besig is om die geskiedenis van die wêreld te skryf.

Ek is dankbaar dat die skrywer 'n hoofstuk wy aan 'n pastorale refleksie. Dit is immers gewoonlik in die hantering van krisisse wat die pastor die moeilike lewensvrae van mense moet probeer hanteer. Hoewel hierdie 'n kort hoofstuk is, gee die skrywer tog 'n aantal belangrike riglyne.

Alhoewel mens nie oral in alle opsigte met Carson se hantering van die Bybel saamstem nie, is hierdie 'n baie lesenswaardige boek wat ons help om na te dink oor komplekse sake soos die beheer en voorsienigheid van God in 'n wêreld vol lyding.

J C Müller

Leon Fouche, *Uit Gods hand*, Lux Verbi, Kaapstad 1992, 103pp. Prys nie vermeld nie.

Wanneer 'n mens 'n boekie beoordeel, dan speel die oogmerk van die skrywer 'n deurslaggewende rol. Met dié werk is dit ook die geval. Dit bring aan die een kant mee dat die leser sekere verwagtinge koester en dat aan die ander kant bepaalde sake nie aan die orde kom nie. Die boekie wil die verhaalwêreld van Genesis 1-11 blootlê. Die skrywer wil veral dat die leser in die verhaal sy verhaal ontdek. Om dié rede is dit aktueel en opwindend. In dié oogmerk slaag die skrywer uitnemend. Die leser kry 'n verhaal wat sy lewe om-vorm en op God en sy naaste rig. Die sukses van die werkie lê in die feit dat die skrywer nie net teoretiseer nie, maar veral ook prakseer.

Uit die aard van die saak kan 'n mens op enkele sake kritiek hê. Hoewel die literêre komposisie aandag kry, is dit maar liggies. Ek pleit nie in dié soort geskrif indringende literêre analises en 'n verslag van literêre teorieë nie, maar insigte uit die narratologie sou nogtans die teks kon verryk.

In die lig van die leesbaarheid en konkreetheid van die boek is die kritiek maar 'n druppel. Die skrywer is vlot van hand en helder van kop. Ek het die werkie met genoegdoening gelees. Lees dit asseblief!

C J A Vos

Coenie Burger, *Vergesel van die Almagtige*, Lux Verbi, Kaapstad 1992, 100pp. Prys nie vermeld nie.

Hierdie boek verskyn in die "Woord vir ons weg"-reeks. Dit is inderdaad 'n woord vir ons weg. Die kansel is die wieg van die tekste. En tog kry die tekste 'n wyer Lebensraum. Die wiegie word 'n metafoor van ons weg deur die wêreld. Of anders gesê: van God se weg met ons deur die wêreld.

Coenie Burger slaag uitmuntend daarin om die verhaal te laat lewe. Die oor-vertelling is goed. Dit is meeslepend, verrassend en soms ook ontnguterend. Maar só gaan dit met ons verhaal. Ek reken dat die skrywer insigte van die literêre

teorieë oor die narratologie vrugbaar op die uittogverhaal kon aanwend. Dit spreek vanself dat talle lesers die verhale anders kan lees en ervaar. Eksodus 1:1-2:10 kan natuurlik in 'n ander konteks anders verstaan en beleef word as wat die skrywer dit aanbied. Die eie konteks speel 'n groter rol as wat ons nog soms dink. Die knap proefskrif van Christiane Burbach bied 'n uitstekende voorbeeld van die onmisbare plek van die eie konteks.

Die boek van Coenie Burger slaag in alle opsigte. Dit is helder en verhaalmatig geskryf en lees maklik. En tog is die eksodusverhaal en -pad nie maklik nie. Die sekerheid is egter dat die Almagtige die gelowige vergesel. Ek beveel die boek van harte aan.

C J A Vos